

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра політології і державного управління

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету суспільних наук
Остапець Ю. О./
« 30 » *серпень* 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СУЧАСНИЙ ПАРЛАМЕНТАРИЗМ

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Політологія
Статус дисципліни	Вибіркова
Мова навчання	Українська

Ужгород 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Сучасний парламентаризм» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **052 Політологія** освітньої програми «Політологія».

Розробник: Сорока М.О., старший викладач кафедри політології і державного управління.
Саламаха Т.В., доцент, доктор філософії з публ.упр. та адмін.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні
кафедри політології і державного управління

протокол № 10 від «27» червня 2024 р.

Завідувач кафедри Ключкович А.Ю.

Схвалено науково-методичною комісією **факультету суспільних наук**
протокол № 8 від «27» червня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії Попадич О.О.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	3-ій	3-ій
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: 5 аудиторних – 60 самостійної роботи студента – 60	2-ий	2-ий
	Лекції:	
	34	14
	Практичні (семінарські):	
	26	4
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	60	102

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Сучасний парламентаризм» – формування системи знань щодо функціонування законодавчої влади в демократичних суспільствах із різною структурою, повноваженнями та функціями; систематизація теоретичних напрацювань та практичного досвіду діяльності сучасних парламентів; вивчення і аналіз особливостей процесів становлення і розвитку парламентаризму в Україні у контексті світової практики.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

1) загальних компетентностей:

- знання предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК-01);
- здатність бути критичним і самокритичним (ЗК-03);
- здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності) (ЗК-04);
- здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології (ЗК-05);
- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК-06);
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК-07).

2) фахових компетентностей:

- здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки (СК-01);
- здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки (СК-02);
- здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах (СК-03);
- здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування (СК-05);
- здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні (СК-06);
- здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців (СК-09);
- здатність до виконання політико-проектувальних, організаційних та консультаційних функцій з метою забезпечення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, політичних суб'єктів і громадських організацій різного рівня (СК-12).

Крім того, вивчення вказаної навчальної дисципліни дозволить здобувачу вищої освіти у подальшому орієнтуватися в закономірностях парламентської діяльності зарубіжних країн та конституційно-правового регулювання парламентського життя в Україні, що дасть змогу

студентам розуміти політичні процеси, що відбуваються в зарубіжних державах та Україні, використовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Сучасний парламентаризм» є опанування таких навчальних дисциплін (ОК) освітньої програми (ОП):

ОК 03	Історія та культура України
ОК 11	Загальна теорія політики
ОК 17	Політичні системи сучасності
ОК 19	Теорія політичних партій і партійних систем
ОК 20	Вибірчі системи і технології
ОК 24	Система органів державної влади України

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Політологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності	ПРН-01
вміти критично мислити у сфері професійної діяльності	ПРН-03
розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення	ПРН-07
вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах	ПРН-10
застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності	ПРН-11
вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування	ПРН-12
вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні	ПРН-13
презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань	ПРН-16

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Сучасний парламентаризм»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
знати теорію (природу, сутність, основні характеристики, принципи) і практику парламентаризму як складного суспільно-політичного явища; знати та використовувати нормативно-правові акти, що регулюють сферу парламентаризму; мати повноцінні уявлення та знання про значення парламентської культури та парламентської етики як складової політичної культури	ПРН-01

вміти критично осмислювати роль парламентаризму у системі соціально-політичних відносин та розв'язувати складні завдання у сфері парламентської діяльності	ПРН-03
аналізувати особливості становлення інституту парламентаризму у різних країнах; знати витoki, становлення українського парламентаризму та конституційно-правовий статус Верховної Ради України; вміти оперувати знаннями щодо політичного статусу і повноважень сучасного парламенту (законодавчої гілки влади) в зарубіжних країнах та в Україні	ПРН-07
класифікувати парламенти за різними критеріями; розпізнавати особливості діяльності однопалатних та двопалатних парламентів; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між формою державного правління та моделями функціонування парламентів	ПРН-10
уміти використовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, сучасні політологічні теорії, концепти та методи для інтерпретації та змістовного аналізу парламентаризму	ПРН-11
знати принципи функціонування та закономірності розвитку законодавчої гілки влади (парламенту), взаємодії її з іншими політичними інститутами; здійснювати діагностику та оцінювання ефективності й результативності діяльності організаційно-функціональних підрозділів парламенту	ПРН-12
знати конституційні засади законодавчого процесу та реалізації функції законотворення у парламентській практиці зарубіжних країн; розуміти механізми парламентської діяльності, їх співвідношення із міжнародним парламентаризмом, державним управлінням, регіональним управлінням, місцевим самоврядуванням	ПРН-13
розробляти рекомендації та пропозиції щодо підвищення ефективності і результативності діяльності парламенту; надавати оцінку чинному законодавству та законопроектам, парламентським процедурам та технологіям; використовувати отримані з предмету знання в різних проектах, заходах	ПРН-16

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- залік;
- письмове тестування;
- усне опитування;
- аналітичне есе;
- презентації результатів виконаної індивідуальної роботи студента.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступ на семінарських заняттях, написання аналітичних робіт, письмове тестування.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: залік.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота						Модульна контрольна робота	Сума
T2	T3	T4	T5	T6	T7	50	100
5	5+10	5	5	5+10	5		

T1, T2 ... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота			Модульна контрольна робота	Сума
T8	T10	T11	50	100
5+10	5+10	5+15		

T1, T2 ... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	6	30	3	15
Письмове тестування при тематичному оцінюванні			1	10
Презентація	1	10	1	10
Есе	1	10	1	15
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Мінімальний поріг для допуску до модульної контрольної роботи становить 10 балів. Модульна контрольна робота передбачає виконання чотирьох завдань у письмовій формі.

Перше завдання репродуктивного типу: охарактеризувати, з'ясувати особливості, функції тощо об'єкта. Покликане оцінити знання з тематичної проблематики відповідного модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на семінарських заняттях. Залежно від обсягу, послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, перше запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 10 балів.

Друге завдання описово-аналітичного характеру має на меті оцінити розуміння механізмів парламентської діяльності, їх співвідношення із міжнародним парламентаризмом, державним управлінням, регіональним управлінням, місцевим самоврядуванням. Залежно від послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, друге запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 15 балів.

Третє завдання модульної контрольної роботи має творчо-аналітичний характер: довести, висловити власну думку щодо...Залежно від обґрунтованості аргументів і суб'єктивних висновків студента з визначеної проблематики, третє запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 20 балів.

Четверте завдання «Виконати тест» : пропонується 5 тестових завдань, які максимально можуть бути оцінені у 5 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до «*Положення про порядок та методичку проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті*» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту заочної форми навчання, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		диференційована	недиференційована
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Тема 1. Парламентаризм як суспільне явище

Поняття парламенту і парламентаризму, їх роль і значення. Основні методи аналізу парламентаризму. Проблеми визначення парламентаризму у сучасних суспільних науках.

Аналіз теоретичних підходів і поглядів на парламентаризм як суспільне явище. Парламент - загальнодержавний представницький орган держави. Багатоманітність форм парламентів у сучасну епоху. Парламентаризм і представницька демократія. Сучасний стан функціонування інституту парламентаризму.

Основи класифікації парламентів. Основні типи парламентаризму: незавершений парламентаризм, парламентське правління, моністичний парламентаризм, дуалістичний парламентаризм, парламентський міністеріалізм і т.ін. Відповідальність уряду перед парламентом. Обмежений парламентаризм.

Тема 2. Історія становлення парламентів та парламентаризму

Парламентаризм - історично зумовлений наслідок суспільно-політичного розвитку. Установи представницького характеру в різні історичні періоди існування та розвитку суспільства.

Парламентські інституції в античному світі. Парламентаризм у Давньому Римі. Станово-представницькі установи Середньовіччя та Нового часу: іспанські кортеси, органи комунального самоврядування у Франції, французькі Генеральні штати, Велика рада Англії.

Основні етапи розвитку парламентів і парламентаризму.

Становлення парламентаризму на сучасних українських територіях. Віча Київської Русі. Козацька Генеральна Рада. Центральна Рада та Генеральний Секретаріат. Українська Народна Республіка. Верховна Рада УРСР як парламент радянського типу.

Тема 3. Теорії парламентаризму

Британські концепції парламентаризму: Дж. Локк „Два трактати про державне правління”, Е. Берк та концепція парламентського представництва, І.Бентам і концепція утилітаризму, Дж. Міль та есе „Представницьке правління”, Г. Спенсер, Т. Г. Грін, Дайсі.

Американські концепції парламентаризму: Дж.Медісон, Т.Джефферсон, А.Гамільтон та американська система стримувань і противаг. Ідеї бікамералізму.

Ідеї парламентаризму в німецькій філософії: І.Кант і принцип народного суверенітету, Г.Гегель і “Філософія права”.

Основні напрямки щодо розуміння місця парламенту в механізмі державного управління. Британська модель парламентаризму. Американська модель парламентаризму.

Теорія “верховенства парламенту”, “рівноваги влад”, “системи стримувань і противаг”, “кабінетного правління” (правління прем’єр-міністра), “раціоналізованого” парламентаризму”, “консультативного правління”.

Тема 4. Структура парламентів

Структура сучасних парламентів. Однопалатні і двопалатні парламенти. Однопалатні парламенти (Фінляндія, Данія, Швеція, Греція, Нова Зеландія).

Двопалатна структура парламенту. Теорія бікамералізму. Двопалатні парламенти, особливості правового становища палат (Сенат і Палата представників Конгресу США, Сенат і Палата депутатів парламенту Італії). Двопалатні парламенти з нерівноправними палатами (Палата громад і Палата лордів парламенту Великобританії, Палата представників і Палата радників парламенту Японії, Народна палата і Рада штатів парламенту Індії). Специфічні риси парламенту ФРН.

Специфіка двопалатних парламентів в унітарних державах: парламент як орган регіонального (територіального) представництва, парламент як орган представництва інтересів місцевого управління та самоврядування. Загальна характеристика ролі верхніх палат у двопалатних парламентах. Основні моделі взаємовідносин між палатами. Проблема рівності палат у законодавчій сфері в двопалатних парламентах.

Порядок формування парламентів. Система парламентських виборів. Прямі вибори. Непрямі або багатоступінчасті вибори. «Реальне представництво». Призначення до однопалатного парламенту. Принцип призначення при формуванні верхніх палат парламентів. Формування парламентів на змішаній основі. Член парламенту «за посадою». Норма представництва. Кількісний склад парламентів: специфіка унітарних і федеративних держав.

Тема 5. Внутрішня організація парламентів

Поняття “внутрішня організація парламенту”. Офіційна та партійна структура парламенту. Парламентські фракції (групи, клуби). Підстави для формування парламентських фракцій. Поняття “парламентська партія”. Строк легіслатури і його роль у державно-політичному житті різних країн. Кількісний склад парламентів та їх палат.

Керівні органи парламенту, порядок їх обрання та різновиди. Керівні органи палат у різних країнах: одноосібні голови палат, колегіальні керівні органи (президії, бюро, постійні комітети). Посадові особи палат і їх правове становище. Голова парламенту й колегіальний орган. Спікер. Офіційна та неофіційна роль голови парламенту. Конгрес США: спікер, віце-президент, тимчасовий голова сенату, партійні лідери палат.

Комітети парламентів. Види комітетів і порядок їх формування. Класифікація законодавчих комітетів залежно від їх правового становища, спеціалізації і строків повноважень (американська, англійська й індійська системи). Особливості правового становища законодавчих комітетів італійського парламенту.

Спеціалізовані комітети (комісії). Тимчасові комісії. Процедура формування складу постійних і спеціальних комітетів (комісій). Способи їх формування: призначення головою палати, обрання на пленарних засіданнях палат, призначення спеціально утвореним для цієї мети комітетом, принцип поєднання усіх трьох способів. Питання про порядок заміщення посади голови комітету (комісії). Допоміжний апарат парламенту.

Інститут омбудсмена і його роль у парламентах.

Тема 6. Правовий статус депутата

Вимоги, що висуваються до депутата. Статус депутата парламенту. Депутат і виборці.

Характеристика поняття «вільний мандат» та «імперативний мандат» депутата. Депутатський імунітет. Депутатський індемнітет. Депутат українського парламенту: основні принципи та законодавчі норми його статусу. Депутатські привілеї: світовий досвід та українські реалії (на прикладі окремих країн). Депутатська недоторканість. Способи припинення депутатських повноважень.

Політичні аспекти етики та парламентської культури депутатів. Механізми дотримання етичних принципів у парламентській діяльності як передумови конструктивності та результативності парламенту. Етикет як основи формування й розвитку парламентської культури. Кодекс депутата парламенту.

Тема 7. Порядок роботи парламентів. Законодавчий процес у парламенті

Сесія як період часу, впродовж якого відбуваються пленарні засідання палат і їх комісій. Право скликання сесії. Види сесій. Звичайні і надзвичайні сесії.

Парламент як інститут законодавчої влади. Зміст законодавчої функції парламентів. Організаційні питання законотворчості. Офіційне закріплення державної волі в нормах права. Нормативні акти, що приймаються парламентами. Приватні публічні біллі в парламентській практиці США, Великобританії, Індії. Фінансові закони. Інші акти, що приймаються парламентами (резолюції та їх види, постанови, звернення тощо).

Поняття законотворчості. Поняття парламентської процедури. Етапи законотворення. Внесення законопроекту до парламенту. Законодавча ініціатива. Суб'єкти законодавчої ініціативи. Етап обговорення законопроекту на пленарних засіданнях палат і в комітетах (комісіях). Процедура читання законопроекту. Перше читання законопроекту. Друге читання законопроекту. Комітетська стадія. Стадія доповіді. Третє читання законопроекту.

Прийняття закону. Процедурні правила проведення голосування щодо законопроекту. Питання кворуму і способів голосування. Проста більшість, кваліфікована більшість. Форми відхилення законопроекту. Підписання (санкціонування) закону главою держави. Відносне або відкладне вето. Процедура подолання вето. Офіційне оприлюднення закону.

Поняття "парламентський контроль". Функція контролю. Об'єкти парламентського контролю: виконавча влада, Глава держави, судова влада, збройні сили. Моделі парламентського контролю: особливості парламентських, президентських і змішаних держав. Форми контролю: запит депутатів до глави уряду або окремих міністрів; інтерпеляція, депутатський запит, депутатська пропозиція; резолюція про довіру уряду; регулярні звіти урядів та міністерств про їхню діяльність; послання глав держав і тронні промови монархів. Постійні, спеціальні й слідчі комісії (комітети) як засоби парламентського контролю.

Діяльність парламентів в економічній сфері: прийняття бюджету, контроль за його виконанням, участь парламенту в економічному плануванні; контроль за державним сектором економіки. Зовнішньополітичні повноваження парламентів. Судові повноваження парламентів.

МОДУЛЬ 2

Тема 8. Парламентаризм у США і Великобританії

Формування і функціонування сучасних вищих представницьких установ у країнах, політичні системи яких відповідають англо-американській моделі демократії: парламенти США і Великобританії.

Структура Конгресу США і порядок формування Палати представників і Сенату. Вибори до Конгресу США. Правове положення членів Конгресу. Внутрішня організація палат Конгресу. Керівні органи, комітети палат, партійні фракції. Компетенція Конгресу. Регламенти палат, правові акти Конгресу. Законодавчий процес у палатах.

Лобізм і його значення в законодавчій діяльності. Наглядова функція Конгресу США, залежність її ефективності від політичних інтересів конгресменів. Наглядова функція Конгресу США: цілі, порядок та засоби реалізації.

Особливості принципу розподілу влади у Великобританії. Парламент, його структура. Порядок формування Палати громад. Внутрішня організація Палати громад: керівні органи, комітети палати, партійні фракції. Палата лордів.

Порядок формування Палати лордів після реформи 1999 р. Функції Палати лордів. Роль, функції і склад Палати громад і Палати лордів, загальної процедури парламенту, а також законодавчого процесу.

Тема 9. Особливості парламентаризму у Франції та Німеччині

Аналіз особливостей формування і функціонування сучасних вищих представницьких установ у країнах, політичні системи яких відповідають європейсько-континентальній системі: парламенти Франції і Німеччини.

Парламент Франції. Структура парламенту. Порядок формування Національних зборів і Сенату. Внутрішня організація палат, керівні органи, комісії палат, партійні фракції. Законодавчий процес у палатах. Компетенція парламенту.

Федеративна Республіка Німеччини. Найвищі федеральні державні органи. Бундестаг, порядок його формування. Внутрішня організація бундестагу. Керівні органи, комітети, партійні фракції. Законодавчий процес бундестагу.

Бундесрат, порядок його формування. Повноваження бундесрату, функції, організаційна структура. Взаємодія з бундестагом. «Особливий парламент» на час надзвичайного стану.

Тема 10. Проблема утвердження парламентаризму у постсоціалістичних країнах (на прикладі Чехії, Польщі та Угорщини)

Історія становлення парламентаризму у постсоціалістичних країнах. Специфічні риси парламентів постсоціалістичного типу. Фактори, що сприяли утвердженню парламентарної системи правління у постсоціалістичних країнах.

Структура, функції та повноваження парламенту Чеської республіки. Порядок діяльності Палати депутатів та Сенату Чехії. Взаємодія парламенту з іншими органами державної влади.

Структура, функції та повноваження угорського парламенту. Порядок діяльності Державних зборів. Місце та роль парламенту в системі органів державної влади Угорщини.

Структура, функції та повноваження парламенту Польщі. Порядок діяльності Сейму та Сенату Польщі. Взаємодія парламенту з іншими органами державної влади.

Тема 11. Сучасний парламентаризм в Україні

Структура, функції та повноваження Верховної Ради України. Порядок діяльності Верховної Ради України, її органів і посадових осіб. Регламент Верховної Ради України. Закон України “Про комітети Верховної Ради України”.

Конституційний склад Верховної Ради України. Загальнопарламентські інститути Верховної Ради: Голова Верховної Ради України, перший заступник Голови Верховної Ради, заступники Голови Верховної Ради (керівні посадові особи), апарат Верховної Ради та їх повноваження. Президія Верховної Ради України: порядок формування, склад, повноваження.

Підрозділи Верховної Ради. Контрольні органи парламенту та Уповноважений з прав людини. Депутатський корпус. Правовий статус народного депутата України.

Політичні партії та блоки у Верховній Раді України.

Політичне лобювання в Україні. Передумови та необхідність законодавчого регулювання лобізму.

Сучасний парламентський процес в Україні. Парламентські вибори 2014: політична структуризація Верховної Ради. Коаліція і опозиція у ВР восьмої каденції. Комітети та комісії. Механізм взаємодії парламенту, виконавчої та президентської влади в Україні. Поняття “криза парламентаризму”, її сутність та прояви в сучасному українському парламенті.

Парламентські вибори 2019: політична структуризація Верховної Ради дев'ятого скликання та її особливості. Процедура відкриття та початок її роботи. Формування парламентського політичного дизайну в контексті останніх парламентських виборів. Перспективи парламенту в реалізації державної політики. Парламентаризм чи президенталізм? Опозиція і культура компромісу.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
7-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Парламентаризм як суспільне явище	8	2	2			4
Тема 2. Історія становлення парламентів та парламентаризму	10	2	2			6
Тема 3. Теорії парламентаризму	10	2	2			6
Тема 4. Структура парламентів	8	2	2			4
Тема 5. Внутрішня організація парламентів	10	4	2			4
Тема 6. Правовий статус депутата	10	2	2			6
Тема 7. Порядок роботи парламентів. Законодавчий процес у парламенті	14	4	4			6
Разом за модуль	70	18	16			36
Тема 8. Парламентаризм у США і Великобританії	12	4	2			6
Тема 9. Особливості парламентаризму у Франції та Німеччині	12	4	2			6
Тема 10. Проблема утвердження парламентаризму у постсоціалістичних країнах (на прикладі Чехії, Польщі та Угорщини)	12	4	2			6
Тема 11. Сучасний парламентаризм в Україні	14	4	4			6
Разом за модуль	50	16	10			24
Разом за семестр	120	34	26			60

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Модуль 1						
Тема 1. Парламентаризм як суспільне явище	8	2				6
Тема 2. Історія становлення парламентів та парламентаризму	8		2			6
Тема 3. Теорії парламентаризму	8					8

Тема 4. Структура парламентів	8	2			6
Тема 5. Внутрішня організація парламентів	10	2			8
Тема 6. Правовий статус депутата	8				8
Тема 7. Порядок роботи парламентів. Законодавчий процес у парламенті	10	2			8
Тема 8. Парламентаризм у США і Великобританії	10	2			8
Тема 9. Особливості парламентаризму у Франції та Німеччині	10				10
Тема 10. Проблема утвердження парламентаризму у постсоціалістичних країнах (на прикладі Чехії, Польщі та Угорщини)	10	2			8
Тема 11. Сучасний парламентаризм в Україні	10	2	2		6
Разом за модуль	120	14	4		102
Разом за семестр	120	14	4		102

6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Парламентаризм як суспільне явище	2	
2	Тема 2. Історія становлення парламентів та парламентаризму	2	2
3	Тема 3. Теорії парламентаризму	2	
4	Тема 4. Структура парламентів	2	
5	Тема 5. Внутрішня організація парламентів	2	
6	Тема 6. Правовий статус депутата	2	
7	Тема 7. Порядок роботи парламентів. Законодавчий процес у парламенті	4	
8	Тема 8. Парламентаризм у США і Великобританії	2	
9	Тема 9. Особливості парламентаризму у Франції та Німеччині	2	
10	Тема 10. Проблема утвердження парламентаризму у постсоціалістичних країнах (на прикладі Чехії, Польщі та Угорщини)	2	
11	Тема 11. Сучасний парламентаризм в Україні	4	2
	Разом	26	4

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Парламентаризм як суспільне явище	4	6
2	Тема 2. Історія становлення парламентів та парламентаризму	6	6
3	Тема 3. Теорії парламентаризму	6	8
4	Тема 4. Структура парламентів	4	6
5	Тема 5. Внутрішня організація парламентів	4	8
6	Тема 6. Правовий статус депутата	6	8
7	Тема 7. Порядок роботи парламентів. Законодавчий процес у парламенті	6	8
8	Тема 8. Парламентаризм у США і Великобританії	6	8

9	Тема 9. Особливості парламентаризму у Франції та Німеччині	6	10
10	Тема 10. Проблема утвердження парламентаризму у постсоціалістичних країнах (на прикладі Чехії, Польщі та Угорщини)	6	8
11	Тема 11. Сучасний парламентаризм в Україні	6	6
	Разом	60	102

6.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота студента з навчальної дисципліни «Сучасний парламентаризм» оцінюється за 30-ти бальною системою та включає наступне завдання:

1. Творча робота на тему: «Верховна Рада України: проблеми та перспективи».

Питання, які потрібно розкрити у творчій роботі-есе:

1. Уявіть, що ви – депутат ВРУ. Які питання ви підняли б у своїх перших виступах на її засіданнях?

2. Які знання і навички необхідні парламентарям? Чи потрібні вони громадянам?

3. Парламентська недосвідченість депутатів може бути подолана через:

а) збільшення терміну депутатських повноважень;

б) через активну участь депутата у практичних справах і підвищення парламентської компетентності.

в) Ваша позиція. Поясніть свою точку зору.

4. Як можна стати депутатом ВРУ? Алгоритм дії.

5. Складіть програму сприяння розвитку парламенту України.

. 7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Гошовська В.А. Парламентаризм: підручник /В.А.Гошовська та ін. К. : НАДУ, 2016. 672 с.
2. Мілова М. І. Український парламентаризм в контексті сучасного світового досвіду: навчально-методичний посібник. Одеса: Вид-во Одеського національного університету ім. І.І.Мечникова, 2017. 64 с.
3. Основи вітчизняного парламентаризму : підр. для вищих навч. закл. : у 2 т. / за заг. ред. В.А. Гошовської. К. : НАДУ, 2012. Т. 1. 408 с. (Бібліотека магістра).
Основи вітчизняного парламентаризму: підруч. для студ. вищ. навч. закл. : у 2 т. / за заг. ред. В.А.Гошовської. – К. : НАДУ, 2012. Т.2. 340 с. (Бібліотека магістра).
4. Сучасний парламентаризм : український та світовий виміри : монографія / І. С. Хмелько, О. Ю.Бруслик, О. П. Євсєєв, І. В. Мукомела ; Нац. акад. правових наук України, Н.-д. ін-т держ.будівництва та місцевого самоврядування. Харків : Юрайт, 2018. 197 с.
5. Шаповал В. М. Основи теорії парламентаризму; Ін-т законодавства Верховної Ради України. Київ : Парламентське видавництво, 2015. 134 с.

Допоміжна

1. Андрусів Л. М. Правова основа законодавчого процесу в Україні // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2007. № 1. С. 35-39.
2. Бондаренко О. В. Питання організації парламентів в умовах сучасного парламентаризму // Форум права. 2011. №1. С. 114–120. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11bovcpr.pdf>

3. Георціга А. З. Сучасний парламентаризм: проблеми теорії і практики. Чернівці: Рута, 1998. 484 с.
4. Гербут І. Виборчі системи в аспекті інтересів опозиційних партій та репрезентативності парламенту в сучасній Україні // Наукові записки Ін-ту політ. і етнонац. досл. ім.І. Ф. Кураса. 2015. Вип. 2 (76). С. 252-275.
5. Гербут Н. Вплив виборчих систем на гендерне представництво у Верховній Раді України / Наукові записки Ін-ту політ. і етнонац. досл. ім. І.Ф. Кураса. 2015. Вип.2(76).С. 266-280.
6. Довідник з практичного конституціоналізму /упоряд. О.Л. Копиленко та ін. К. : Парламентське вид-во, 2015. 327 с.
7. Звіркowska В. А. Український парламентаризм: проблеми становлення і розвитку (політологічний аналіз) // Автореф. дис... к. політ. н. за спец. 23.00.02 К.: 2002. 18 с.
8. Зелена книга українського парламентаризму. Інформаційно-аналітичне дослідження / Лабораторія законодавчих ініціатив. URL: [http://www.parliament.org.Ua/docs/files/8/198772824 ans.pdf](http://www.parliament.org.Ua/docs/files/8/198772824_ans.pdf).
9. Зелена книга української конституційної реформи: матеріали для громадського обговорення / ШПА при НАУКМА: за заг.ред. І.Коліушка, Ю.Кириченко. К.: Лікей, 2015. 32 с.
10. Зеленько Г. Опозиція інституціоналізована та неінституціоналізована: аналіз ефективності в Україні // Наукові записки Ін-ту політ. і етнонац. досл. ім. І. Ф. Кураса. 2015. Вип. 5(67). С. 275-290
11. Історія українського парламентаризму. Заг. ред. В. М. Літвин. У 3-х т. К.: Парламентське видання, 2010. 1012 с.
12. Кадук Т. Д. Роль омбудсмана в механізмі реалізації парламентського контролю в зарубіжних країнах // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / гол. ред. Ю.М. Бисага. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 28. Т. 1. С. 82–87. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/6782>
13. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера : пер. з нім. / під ред. проф. Є. Причепія. К. : ВКТОВ „Тандем”, 2002. 584 с.
14. Комунікативна компетентність народного депутата: Практикум / за заг. ред. проф. В.А.Гошовської / Авт. кол. К. : НАДУ, 2016. 141 с.
15. Конституції зарубіжних країн: навч. посіб. / авт.-упоряд. В. О. Серьогін, Ю. М. Коломієць, О. В. Марцеляк; за заг. ред. В. О. Серьогіна. Х.: ФІНН, 2009. 664 с.
16. Конституційне законодавство зарубіжних країн: хрестоматія: навч. посіб. / упоряд. В. О. Ріяка, К. О. Закоморна. К.: Юрінком Інтер, 2007. 384 с.
17. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посіб. / за заг. ред. В. О. Ріяки. 2-е вид., доповн. і переробл. К.: Юрінком Інтер, 2007. 544 с.
18. Концепція законодавчого процесу “від початку до кінця”. Лабораторія законодавчих ініціатив. URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Policy-Paper_End-to-end.pdf
19. Куцин Я. М. Парламентський контроль - основний чинник ефективності принципу "стримувань і противаг"// Науковий вісник Ужгородського Національного університету : серія: Право / гол.ред. Ю.М. Бисага. Ужгород : Вид. дім "Гельветика", 2017. Т. 1. Вип. 46. С. 36-41. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/34329>
20. Легін Л. М. Правове регулювання нормотворчого та законодавчого процесів // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей. 2009. Випуск XXI. С. 34-44.
21. Лінецький С.В., Крижанівський В.П. Коментар до Регламенту Верховної Ради України / Відділ демократії і врядування Місії USAID в Україні. 730 с. URL: [http://radaprogram.org/sites/default/files/publications/komentar do reglamentuberez-2015.pdf](http://radaprogram.org/sites/default/files/publications/komentar_do_reglamentuberez-2015.pdf)
22. Лясковець О.В. Парламент – орган народного представництва в зарубіжних країнах // Право і сіспільство. No 4. 2015. С.13 – 17.
23. Мартинюк Р. С. Державне (конституційне) право зарубіжних країн. Загальна частина:

- Навчальний посібник. Острог: Острозька академія, 2007. 200 с.
25. Матвієнко В. Політичний режим парламентарних монархій Західної Європи // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. 2012. Вип. 38-39. С. 4-7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_mv_2012_38-39_3.
 26. Остапєць Ю., Ільтьо Г. Вплив президентських і парламентських виборів 2019 року на акторний склад і конфігурацію партійної системи України. Вісник львівського університету. Серія: Філософсько-політичні студії. 2019. № 26. С. 159-169. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/35992>
 27. Павленко Р. Парламентська відповідальність уряду: світовий та український досвід / Р.Павленко. – К.: КМ «Академія», 2002. 265 с.
 28. Парламентаризм в Україні. Державно-управлінські механізми реалізації функцій законодавчої влади: навч.-метод. матеріали / В.А. Гошовська, Л.А. Пашко, К.Ф. Задоя. К.: НАДУ, 2013. 48 с.
 29. Парламентаризм та парламентська діяльність: словник-довідник / уклад. В.А.Гошовська, Н.Г.Протасова, М.М.Газіов, та ін.; за заг. ред. д. політ.н., проф. В.А.Гошовської. К. : НАДУ, 2012. 228 с.
 30. Парламентська діяльність: цінності, стандарти, компетентність : словник основних термінів / за заг. ред. проф. Гошовської В.А. / Авт. кол. К. : НАДУ, 2016. 153 с.
 31. Погорелова З. О. Процедура розгляду законопроектів у Верховній раді України: проблеми теорії та практики // Науковий вісник Ужгородського Національного університету : Серія: Право / гол. ред. Ю.М. Бисага. Ужгород: Вид. "Гельветика", 2015. Вип. 35. Ч. 1. Т. 1. С. 45–48.
 32. Політичні перетворення в країнах Центральної та Східної Європи: історико-політичні, етнонаціональні, електоральні та державно-управлінські аспекти / За заг. ред. проф. М. М. Вегеша і Ю. О. Остапця. Ужгород: Видавництво ПП «АУТДОР-ШАРК», 2021. 264 с.
 33. Політичні трансформації у країнах Центральної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть: Навчальний посібник / Уклад. М. Ленджел. Ужгород: Поліграфічний центр «Ліра», 2016.
 34. Росенко М. І. Парламенти зарубіжних країн: дослідження досвіду формування та організації діяльності // Державне будівництво. 2009. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2009_1_59.
 35. Теорія коаліційних урядів: світовий досвід та коаліційна практика// Політичні проблеми сучасної України: аналітичні доповіді Інституту політичних та етнонаціональних досліджень ім.І.Ф. Кураса НАН України. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012. 600 с.
 36. Часопис «Парламент». 2017. № 3. «Роль та функції парламентських комітетів та фракцій». 56 с. URL: <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Chasopis3.pdf>
 37. Черінько І. П. Реформування Палати лордів Великобританії в контексті політики лейбористського уряду Тоні Блера. К.: Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2006. 37 с.
 38. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2008. 472 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : <http://portal.rada.gov.ua/>
2. Журнал Верховної Ради України «ВІЧЕ» URL: <http://www.rada.gov.ua/viche.info/>
3. Лабораторія законодавчих ініціатив URL: <http://www.parlament.org.ua/>
4. «Часопис Парламент» Лабораторії законодавчих ініціатив URL: <https://parlament.org.ua/tag/chasopys-parlament/>
5. Венеціанська Комісія / Venice Comission URL: <http://www.venice.coe.int/webforms/events/>
6. Парламентська Асоціація Співдружності / Commonwealth Parliamentary Association (CPA) URL: <http://www.cpaHQ.org/cpaHQ/>
7. Міжпарламентський Союз / Inter-Parliamentary Union (IPU) URL: www.ipu.org/

8. Національний Демократичний Інститут з міжнародних відносин / National Democratic Institute for International Affairs (NDI) URL: <http://www.ndi.org/>
9. Партнерство Відкритого Урядування / Open Government Partnership URL: <http://www.opengovpartnership.org/groups/legislative>
10. OpeningParliament.org URL: <http://www.openingparliament.org>
11. <http://www.parliament.uk/> - офіційний сайт парламенту Великобританії.
12. <http://www.house.gov/> - офіційний сайт Палати представників США.
13. <http://www.senate.gov/> - офіційний сайт Сенату США.
14. <http://www.senat.cz/> – офіційний сайт Сенату Чеської Республіки.
15. <http://www.sejm.gov.pl/> – офіційний сайт Сейму Польщі.
16. <http://www.mkogy.hu/> – офіційний сайт Державних зборів Угорщини.